

Улуус дьаһалтатыгар

«УБҮЛҮӨЙДЭЭХ САХА СИРЭ»
РЕСПУБЛИКАТААҤЫ ДЬААРБАНКАҤА
КЫТТЫЫ ТУҢУНАН

Саха Республикатын правительствотын 2000 сыл от ыйын 27 к. 1128 №-дээх дьаһалтыгар олохторун итинэн Саха Республикатын государственной суверенитетын туһунан Декларацияны ылыныы 10 сылын дьонуннаахтык бырааһынныктык сымалтан, олохтоох табаары онгорооччулар ситиһилэрин киэн маассага таһаарар инниттэн манньы дьаһалтын:

1. Дьаарбанкаҥа бэлэмниини улуустаагы комиссияга манньк састааптаах тэрийэргэ:

Ядреев А.Н. - улуус баһылыгы э.т., комиссия предс.;
Бочкарев А.А. - баһылыгы I солб., предс. солб.;
Потапов В.Е. - баһылык солб. э.т., предс. солб.;
Кобяков А.Г. - улуус баһылыгы солб., предс. солб.;
Макарова М.С. - нэһилинньэ социальнай көмүскэллээх буолуутун управлениетын нач. солб. чилиэн;

Сергучева Д.Н. - тэрийэр-правовой управление нач. солб., чилиэн;
Дьячковская Н.Г. - үөрэх управлениетын нач., чилиэн;
Попова Л.П. - предпринимательствонь өйүүр фонда дир., чилиэн;
Тарасова Н.И. - экономика управлениетын нач., чилиэн;
Кириллин А.В. - культура отделын сиб., чилиэн;
Бережнева Т.В. - эргизэн отделын специалиһа, чилиэн;

2. «Убүлүөйдээх Саха сирэ» дьаарбанка тэрээһинигэр рабочай бөлөхтөр састааптарын бигэрэгэргэ (1 №-дээх сыһыары).

3. Бөлөхтөр салайааччылары 2000 с. балаһан ыйын 15 күнүн ааспака быыстапка-дьаарбанка кыттыы сайаапкаларын түһэрэллэригэр.

4. Культура отдела (Кириллин А.В.) б.д. балаһан ыйын 25 күнүгэр диэри уус-уран самодеятельность коллективтар кыттыылаах культурнай программаны бэлэмнииргэр.

5. Нэһиликтэр баһылыктара дьаарбанка үлэтигэр бэйэлэрэ онгорбут табаардарын кыттааччылары транспорунан хаачыйалларыгар.

6. Бу дьаһал туолуутун хонтуруоллааһыны бэйэбэр хаалларынабын.

Нам улуусун баһылыгы э.т. А.Н. ЯДРЕЕВ

СУВЕРЕНИТЕККА АНАЛЛААХ

Балаһан ыйын 25 күнүгэр Саха Республикатын суверенитетын 10 сылыгар аналлаах улуус общественноһун мунньага «Сардаҥа» киһи-театрга ыытыллар.

Программат:

- 15 ч. Суверенитекка аналлаах быыстапка
- 16 ч. Үөрүүлэх мунньах
- 18 ч. Улахан концерт

САНАА ТУМУЛУКТАРА

Балаһан ыйын 15 күнүгэр Нам улуусун Түбэ нэһилиэгэ «Чөл олох - нэһилиэк кэскилэ» республикатаагы семинар кыттылаахтарыгар көрүстэ. Саха Республикатын генофондатын харыстааһында департаментын директора Валентина Кириллина салайааччылаах бөдөн делегация «Түбэ-чээнэ» оҕо саадыгар сырытта. «Саах» сынныалаҥ киһи аһылыгытыгар уонна семинарга кытыннылар. Семинары Валентина Ивановна аста, республикага туох үлэ-хамнас барарын иһитиннэрдэ.

дьиз кэргэнтэн саҥалаан норуот үөрэҕиритин, культура, доруобуйа харыстабылын тэрилтэлэригэр тийиэ үлэ-хамнас «Силис» программат олохторун ыытыллар. Орто оскуола коллектива эколого-этноческэй хайысханан үлэтир. Ааспыт сылга «Биһиги - Азия оҕолоро» дьиз бырайыак конкурсугар кыттан 15 тыһ. солк. грань ылары ситиспит. Үбү республика айылҕа харыстабылыгар министерствота биэрбит. Дьааһыла-саад коллектива саха омук сизирин-туомун тутуһууга үлэлээр, кэллэнги кэмгэ валеологическэй үөрэхтээһин ситимигэр киирбит.

Күн бүгүн Түбэ 9 түөлбэ тэриллэн үлэтир. Түөлбэ тэриллэнтэ бэйэтэ туспа сыаллаах-соруктаах. Нэһилинньэни көдүүстээхтик түмүргэ, дьиз кэргэн экономикатын сайылларга, нэһилиэги ыраастык тутууга, сэргэхситиингэ, дьону өй-санаа өттүнэн үөрэтиингэ, иитиингэ, бэйэ бородууксуйатын онгоруу таһаарыны үрдэтиингэ, ааҕан-суоттаан үлэлээһин политикатын киллэрингэ, ыаллар социальнай көмүскэллээх буолууларыгар анаан тэриллэр. Ырааһырдыга, нэһилиэги тупсарыга бэрт элбэх суботунньуктар ыытыллыбыттар. «2000 сылга — 2000 үтүө дьыаланы» хамсааһын иһинэн 15 үлэни түмүктээн эрэллэр. Орто оскуола тирэх хаһаайыстыбатын базата саҥардыллыбыт. Балыһа дьизин саҥалы ту-

туу үлэтэ түмүктэнэри турар. Баанньык капиталнай өрөмүөнгө турар, спортсала тутуутун маһа бэлэмнэмит, сэрингэ өлбүттөр пааматынньыктарын тупсарыга, урукку маһаһын дьизэ саҥа сынныалаҥ киһини быһытынан тэриллэригэр уо.д. дьонуннаах үлэлэр барбыттар.

Бүрүйү онорууну утары өйдөтөр үлэни ыытыга улуустаагы ис дьыала управлениетын үлэһиттэрэ кэлэн көмөлөспүттөр. Нэһилиэккэ участковой инспектор суоҕа харгыс буолбут, бэрээдэги олохтоох дьон бэйэлэрэ туталларын биһир бэйэм Түбэ хаста да командировкага сылдьан итэҕэйдим. Маныаха өйдөтөр үлэ ордук сайын аймактарыгар араас сирдэртэн кэлэн сынныанар оҕолор ортолоругар барбытын киһи кэрэхсир эр. Арыгыны атылааччылары кытары араас кэпсэтии барбыт. «Чэбдик олох иһин охсуһар» түмүкү (сал. Сивцева М.А.) куоракка киирэн атылааһааччылары кытары кытанах кэпсэтиилэри ыыппыт. Арыгылааһыны утары охсуһууга улууска учууталлар атырдыах ыйынаары мунньахтарыгар психолог уонна социолог учууталларга, дьаһыла-саад үлэһиттэригэр бэсиздэ оҕоһуллубут. Дьиз кэргэнигэ оҕону иити-үөрэтии, кыра эрдэҕиттэн куһаҥан дьаллыктартан сэрэтии боппуруостара көрүлүбүттэр. Мантан көстөрүнэн, арыгыны боп-

сууга Түбэ бэрт элбэх үлэ хамсаабыт дьэххэ сөп. Маны сэргэ тыл этер киһибиһ оҕолорбут атын сирдэргэ бардахтарына арыгыттан кыайан көмүскэммэттэр эбит дьиз санаатын өттө. Суол суоҕа бу нэһилиэккэ харгыс буолара чакчы. Хайы үйүр асфальта үөрөнө охсубут сайдылаах Нам дьону Түбэ суолунан айаһаан иһэммит коляктан колякта халыһа-халыһа, массынабыт кыратык үөһэ-аллара бырахпыттар «массаҥанан» сөп буолан тийибиһит. Ити өссө үчүгэй суол ээ. Ыалдыгытарбыт бадаранга ба-тыллыахтара дьиз Розалия Егоровна суолу эрдэттэн астарбыт этэ. Онон, үчүгэйдик айаһаан кэлбиһит. Итинниг суолунан айаһыырга Түбэ дьону үөрүйэхтэр эрээри суол индустриятын сайдыта кинилэргэ эмиз тийиэхтээх буоллаҕа ди. Ол арааската республикабыт, улууспут кыаһырдыхтарына эрэ ситиһиллэрэ буолуо.

И. ОЛОХХО ХАЙДАХ
СЫБЫАНААБЫТ ДА
ДОРУОБУЙАБЫТ БИИР
ОННУК

Түбэ орто оскуолатын социолога, түөлбэлэр түмүкүлэрин салайааччыта Евдокия Шарина дакылаата мустубут дьон биһир сүрүн бөлүмүлөрүн тарта. Хас биһирдэ түөлбэ уоннуу ыал киирэр. Кинилэр бары от-мас үлэтинэн, сүөһү иитиитинэн, оҕуруот аһын үүннэ-

ланар. Онон 186 ыччат ыгырылынна. Олохтоох дьаһалталаар армияга барар ыччат ортотугар иитэр-үөрэтэр үлэни күүһүрдүөхтээхтэр. Транспорунан хаачыйыны быһаарыахтаахтар. Ирдэнэр докумуоннары толоруохтаахтар, анализтары миэстэтигэр кэмизгэр баралларын хонтуруоллоохтаахтар. Улуус киһинигэр киирэллэригэр оҕолору салайар киһини аныахтаахтар. Итилер тустарынан байыаннай комиссар информациятыгар эттэ.

Кэпсэтиинг кыттыбыттар дьаһалта баһылыгы солбуйааччы, призывной комиссия председателе Н.Н. Баишев, ИДьУО начальнига П.А. Зырянов, I Хомуустаах нэһилиэтин баһылыга И.И. Иванов, подростковой врач В.Д. Попова дойду үрдүнэн ыгытылар призывтарга биһиги сөптөөх суолтаны кыайан биэрбэппитин, былааннаах үлэ ситэ ыытыллыбатын, А.А. Ершов үлэтин сэргэхсипитин, призывтан күрэнэр ыччакка сокуонунан көрүлүбүт мизэрэни ылар наадатын бэлиэтээтилэр. Сааскы, күһүгүгү призывтар кэмизгэр ИДьУО милиция нэрэтин аныаһа сөптөөбүн, ити кэмгэ олохтоох автобустары маршруттарынан, расписание быһытынан сырытынналары, призывниктар медкомиссияны баралларыгар 3-4 күн сылдьаллара ороскуоттаарын, оскуолаҥа начальнай байыаннай үөрэхтээһин өр кэмгэ тохтотулла сылдьан баран саҥа киллэриллэн эрэрэ туһалааһын, медицинскэй көрүүгэ врачтар үлэлэрэ төһө элбэҕин көрөн, нэһиликтэригэр расписание онгоруу көрүүнү тэрийэр ордук көдүүстээһин, аныгы ыччат доруобуйата мөлтөөн, комиссияга ыгырыллыбыт 74-75 быһыһаана призывтан босхолоһорун, итини туоратар дьаһаллары олоххо киллэрэи эттилэр.

В. СЫРОМЯТНИКОВ

ЧӨЛ ОЛОХ

И. ТҮБЭ КЫТЫ
НЭҢИЛИЭК ЭРЭЭРИ...

Билигин Түбэ 400-420 киһи олоһор, 127 хаһаайыстыба баар. Манна 17 сааһыгар диэри 77, 18-тан 29 диэри 47 уонна 60-90-гар диэри 11 киһи, онтон атына орто саастаах дьон олоһоллор. Сыла айы 5-10 өҥтөрүүр, 1-2 киһи өлөр. Быйыл 4 киһи барбыт, 5 кэлбит. Онон, нэһилинньэ кэлитэ-барыта тэн соҕус дьэххэ сөп. Ити туһунан семинарга нэһилиэк дьаһалтатын баһылыга Розалия Лукина иһитиннэрдэ.

Алта бааһынай хаһаайыстыба, биһир производственной кооператив үлэһиттэр. Олохтоохтор сүрүнүнэн сүөһү, сылгы, хара саһыл иитиитинэн, балыктааһынынан, түүлээҕи бултааһынынан дьарыгаллар. Хоту улуустарга оту икки хаһаайыстыба атылаабыт. Чааһынай дьон 25 массынаалаахтар, 9 трактордаахтар уонна 20 араас техникалаахтар.

Семинар Түбэ буолбутун барбардар дьинбэргии саһааххыт, ол тоҕо республика департамена бөлүмүтүн кытыы нэһилиэккэ уурда дьиз толкуйданыаххыт. Эппиэтти-ибин: чөл олох тутуһууга Түбэ республика биһир тирэх нэһилиэгэ буолан турар. Чөл олох туһугар нэһилиэк дьону-сэргэтэ 1986 сылтан ыла үлэһиттэр. Нэһилинньэ уопсай мунньаһынан нэһилиэккэ арыгыны тохтотор туһунан уураах ыытыллан 11 сыл устата арыгыны испэккэ олус чуумпуктук, үчүгэйдик олоһон, үлэ-хамнас да тупсан, дьон дьизуот бөрүгү тэринэн биллэрдик сэргэхсийи таһаарыллыбыт. Ырынак киириитин ыар баттыгас дьыллар бу да нэһилиэги туора ааспатылар. Арыгыны иһэр дьон баарын бааллар, ахсааннара тарбахха баттанар. Киһилэри кытары үлэ ситимнээхтик барара атын нэһиликтэргэ үтүө холобур буолар дьизин баҕарбын. Нэһилиэккэ

риинэн, балыктааһынынан дьарыгаллар. Нэһилинньэ психологической көмө олус наадалаах. Үтүс ыарыһаларбыт биричиннэ күүнээҕи үлэбитигэр-хамнаспытыгар, дьиз кэргэммит иһинэн ылар стресс-тэбитигэр сытар. Онон, психолог көмөтүнэн оҕолору эрэ буолбакка, бүтүн нэһилинньэни хабар ордук. Нэһилиэк дьаһалтатын специалиһа Ольга Захарова хас биһирдэ ыал дохуотун бэйэтэ ааһынан олоһоругар үлэ-хамнас барарын эттэ. Ветеран учуутал Мария Гуляева оҕону эмтээх үүнээһини туһаҥа хайдах таһаарар сөбүгүр үөрэтэр, айылҕа издэнэ туохтан таһаарыллыан сөптөөбүн быһаарар наадатыгар, экологическэй хайысхалаах орто оскуола үлэтигэр-хамнаһыгар, билигин заказник саҥа картатын оноруу, экологическэй үөрэхтээһини тупсарыы боппуруостарыгар тохтоото. «Силис» программа сүрүн боппуруостарын культура киһини директора Марта Сивцева сырдатта. Кини ити программаны сизтэ-рэн «Ыал биһиги амарах» дьиз конференция, «Көмүс уйа» дьиз кэргэн конкурса, аҕалар быыстапкалара, Дьөгүөр Түбэ айар биччэрэ ыытыллыбыттар. Истэннэһингэ семинар мытар былааннаахтар. Инбили-иттэргэ «Миигин тэннээҕин курдук көр» конкурс ыытыллар. Оҕолору балыктааһынга, мунхаҕа үөрэтиигэ бөлүмтө ууруллар. Чөл олох пропагандалыыр агитбиригээдэни таһаарар санаалаахтарынан эттэ. Улуус дьаһалтатын тэрийэр-правовой салаатын начальнигы солбуйааччы Дарья Сергучева нэһиликтэр баһылыктарын үлэлэрин сырдатта.

III. «ТҮБЭЧЭЭН УОННА
БҮЛҮҮЧЭЭН СУОЛЛАРА
БИИР»

Семинар бастакы күнүн киэ-нээҕи өттүгэр саалаҕа дьон толору (Бүтүтүтүн 2 стр. көр)

СОБОТУОПКА ҮЛЭТИН ТУПСАРЫАХХА

Ааспыт сылтан тыа хаһаайыстыбатын бородууксуйатын, сир аһын соботуопкалааһынга Республикабыт Президиэнтэ, Правительствота улахан болломтотун ууран, «Холбос» Респотребсоюз систиэмэтигэр улахан суумалаах бырыһыана суох кредити биэрэн, кооператордар иннилэригэр сүнгэннээхэй сорукутары туруорда.

Ааспыт 1999 сылга бу сыалга ылбыт кредити туһаныыга уонна ылыллыбыт кредит сууматын төннөрүүгэ биһиги улууспобут куһаҕана суохтук үлэлээн кэллэ. Ити туһунан улууспо ааспыт сыллаах үлэтин отчуотуттан улуус олохтоохторо билсипит буолуохтаахтар.

Бу 2000 сылга соботуопка үлэтигэр бэриллбит кредит суумата ааспыт сыллаах лаппа улаатта. Кэлэр 2001 сылга кредит суумата өссө улаатара билиннэ. Онон улууспо иннигэр соботуопкага чөлүкүтэ суох сорукутар тураллар. Маны таһынан соботуопкалаамыт бородууксуйаны переработкалаан, нэһилиэнньэҕэ атыылаан, эргизэн оборотун улаатыннаар сорук турар.

Маныха соботуопкалар бородууксуйа хаачыстыбата бири ирдэбиллэргэ толору эппиэттир буолуохтаах. Атыыга барыар диэри үчүгүйдик хараллыахтаах. Соботуопкага бэриллэр кредити толору тур туһугар сыл сагаланыарыттан улууспо соботуопкалыр отделын үлэһиттэрэ нэһиликтэри кэрийэ сылдьан, нэһилиэнньэни кытта дуогабардары оҕоруохтаах. Мин бу ыстагыбар биһиэхэ соботуопка үлэтэ хайдах барарын туһунан кыратык ахтан аһарыахпын баҕарабын.

Ааспыт 1999 сылга нэһилиэнньэни кытары соботуопкага дуогабардаһы үлэтэ уота-күөһэ суох ымытыллыбытын түмүгэр, систиэмэ үрдүнэн атын улуустардааҕар нэһилиэнньэни кытары дуогабары оҕоруу ахсаана арыах буолбута.

Бу да сылга дуогабары оҕоруу ааспыт сылтан улаханник аһара барар чинчийтэ иһилилбэт. Соботуопка усулбуйатын туһунан нэһилиэнньэҕэ сырдатты-билиһиннэри үлэтэ ыытыллыбат. Ол түмүгэр ааспыт сылга олус мөлхөх туруктаах сибининнэ эттэрэ тыа маһаһыннарыгар тутулубуттара. Хаачыстыбата мөлтөөбүн быһаарар буоллаахха, арыах тылын бу курдук эттиэххэ сөп.

Туттарыллыбыт сибининнэ эттэрэ түүлэрэ үчүгүйдик ситиһилбэтэх, ситэ сууйуллубатах көрүгүнээхтэр үгүстэр. Маны таһынан соботуопкага туттарыллыбыт сибининнэ эттэрин үгүстэрин тас сыалара баара-суоҕа тирииллэр халыҥын саға, аны туран, ыйааһына сорохторун гизэ бири сибининнэ аһаара баара-суоҕа 20-чэ киһи.

Дьэ манньк туруктаах эттэн, переработкалаан, бородууксуйа оҕоруоҕо табыҕаа суох, аны туран, мөлхөх эт туора сыттаах буолан, маһаһынна сүгүн атыыга барбат. Онон дьылга итинник хартынаа хатыланара таһаарыллыа суохтаах.

Дуогабардаах дьонтон бары ирдэбилгэ толору эппиэттир хаачыстыбалаах эт тутулуохтаах. Дьэ ол инниттэн улууспо өртүттэн (соботуопка отделын үлэһиттэринэн) нэһилиэнньэ ортотугар үлэ ымытыллыахтаах, маһаһын сэбидиссэйдэрэ бу агитационнай үлэҕэ миэстэтигэр нэһилиэнньэ ортотугар кизэн өйдөтүү үлэтин ыытыахтаахтар.

Оҕоһуллубут дуогабар туттарыааччылар өттүлэриттэн хайаан да толоруллуохтаахтар. Оччотугар улууспога элбэх тыа хаһаайыстыбатын бородууксуйата кириэн, ол атыыланан, эргизэн оборотта улаатыахтаах.

Хомойуох иһин, ааспыт сылга элбэх ыал дуогабардаах бородууксуйаларын ситэ туттарбакка, аһардас ылбыт абаансаларын эрэ толуйуунан мунгурданылар.Өссө сорох дьон абаанса ылбыт кредиттэрин саҥа дьылга кириэн баран эрэ төлөөн бүтэрдилэр.

Маныха мин санаабар улууспо өттүттэн сөптөөх ирдэбил кэмигэр оҕоһуллубакка хаалла диэхпин баҕарабын. Кистэл буолбатах, биридиэлээн эмэ да буоллар нэһилиэнньэ сорох араҥата утары бэйэлэрин эрэ кыһалдаларын толунар сыалтан дуогабардаспытта буолан, абаанса харчы ылан, туһаммыт түбэлтэлэрэ бааллар.

Маныха соботуопка отделын салайааччыта сорох түгүннэргэ кириэн биэрбитэ хомолтолоох. Бу бүтэн эрэр сылга да итинник түбэлтэлэр биридиэлээн эмэ да буоллар тахсыах чинчилээхтэр. Улууспо бырабыллыаннаах соботуопка отделын үлэтин систиэмэлээхтик хонтуруоллаан, дуогабардар туолууларын туругун ый аайы ырытан, утары дуогабардар туолалларын туһугар сөптөөх дьаһалы ылан иһэрэ инникитин эрэйиллэр.

Оччотугар тус сыаллаах кредит бэйэтин аналһын туһаныллыахтаах уонна дуогабардаах бородууксуйа толору кириэрэ ситиһиллээхтээх.Маны таһынан улуус нэһилиэнньэтигэр эргизэн, соботуопка үлэлэрин туһунан улуус хаһыатыгар ый аайы бөчөттөнөн, биллэриллэр буолара буоллар, улууспо үлэтин, кыаҥын туһунан нэһилиэнньэ билэр буолуох этэ.

Соботуопкалаамыт бородууксуйа ысыкылааттарга, хранилищеларга буорту буолуулары таһаарыллыа суохтааһын, буорту буолуу тахсар түбэлтэтигэр буруйдаахтан хоромньу суумата сороҕо да буоллар төлөнүллүөхтээх. Бу ирдэбил туһунан кооперация үлэһиттэрэ бары билэбит.Оттон ити ирдэбили биһиги хайдах туһаһыбат.

Мин кырдыаҕа үлэһит буоларым быһыытынан аныгы салайааччылар маныха наһаа сымнаҕастык сыһааннаһаллар диэхпин баҕарабын. Дьэ холобурга, биллэрдий ылан көрдөххө, биһиэхэ манньк буолла: улууспо овозехранилищетыгар ааспыт күһүн укпун хортуппуйуттан быйыл саас аһарын холобура сытыйан, туһата суох буолан, сыбаалкара туһулунна. Бу киһи сиһир аһа эбэтэр сизмэ буолуохтаах хортуппуй ээ...

Маныха бырабыллыанна күн бүгүнүгэр диэри бу буорту буолуута туох да мизэрэни кимизэхэ да биэрэ илик. Тоҕо маннькыт диэн ыйытыаҕы барарыллар. Кыһын устата хранилищелар сытар хортуппуйга саатар биридэ эмэ переборка ымытыллыбыта буоллар манньк улахан хоромньу тахсыа суох этэ.

Хранилищелар хортуппуйу сытыгы кэлин үс сылга үгэскэ кубуллубута хомолтолоох.

Переработка үлэтигэр үүтү арыылааһынга улууспога үлэ кизиги ымытыллар. Ол туһунан быйыл улуус үрдүнэн биэс үүтү тутар-сүүрдэр эбии пууннар аһыллан, үлэли тураллар.Кэлэр сылга өссө элбиклэрэ былааннаһар.Онон ыстатыйам бүтэһитигэр баҕарыам этэ инникитин: СР Правительствотынан, Президиэнтинэн бириллэр кредит суумата толору сылыгар туһаныллар буоларыгар, нэһилиэнньэ ортотугар элбэх өйдөтүү үлэ ымытыллан, элбэх дуогабар оҕоруулар буоларыгар, дуогабарга ыйылыбыт эбэхтээхтистибэлэр толоруллан, үчүгэй хаачыстыбалаах бородууксуйа кириэн, утары атыыланан, эргизэн оборотта салгыи улаата турарыгар, соботуопкалаамыт бородууксуйа буорту буолбатын туһугар бырабыллыанна өртүттэн кэмигэр сөптөөх дьаһаллар ымытыллан иһэллэригэр уонна инникитин соботуопка үлэтэ биһиги улууспугар төрдүттэн тупсарыллан, улууска биллэр-көстөр буоларыгар.

Билигин кэмгэ баар итэҕэстэри ыйы улахан буруй буолбатах. Ыстатыйаҕа ыйылыбыт итэҕэстэргэ туһааннаах эппиэттээх дьон бэйэлэригэр инники үлэлэригэр сөптөөх сыанабылы бэринэн, хатылаабат туһугар үлэлиэхтэрэ диэн санааттан суруйдум.

Фома ПРОТОПОВ.

САНАА ТУМУЛУКТАРА

(Иһин 1 стр. көр)

муһунна. Нэһилиэнньэлиин көрсүүгэ семинар кыттыылаахтара санааларын толору эттилэр диэхпин баҕарабын. Манна аан тыл Чурапчы улуһун «Саҕах» түмсүүтүн председателэ Аркадий Пермяковка бэрилиннэ. Түмсүү үлэтин өйөөн киһи нэһилиэтин дьонно кырдыаҕастарга куулунан бурдугу, хаатынканьы энгини биэрбиттэр. «Саҕах» түмсүү уота-күөһэ сыдааһын барытыгар улуус дьаһалтата кинилэргэ пилорама, кредит энгин биэрбит. Ол түмүгэр үлэ-хамнас оргуйбут, эдэр уолаттар бэрээдэктэрэ көмүт, ыал буолуу үксээбит. Нэһилиэс ыччаттара бэйэлэрэ түмсүүтүн сатыылар эбит. Чөл олохтон уу диэн арыгыны, табаҕы бопсууга эрэ туһаайылыбат, дьон өйөсанаата, олоххо, дьонго-сэргэҕэ сыһаана үчүгэй өттүгэр уларытыытыгар тириэрдээхтээх. Ону биһирки сыһанан ситиспэккин. Холобура, «Саҕах» түмсүү ылан үлэлэбэтэ 9 сылын туолла. Аркадий Дмитриевич бэйэтэ сэхэргииринэн, нэһилиэк баһылыга, ЖКХ үтүс үлэһиттэрэ «Саҕах» түмсүү дьонно. Түмсүү үлэтин өйөөн республика правительствота икки массынаны биэрбит. «Эһиэхэ ити массынналарынан кэллэбит» - диэтэ Валентина Кириллина. Маралаайы нэһилиэтин баһылыгын солбуйааччы Владимир Лаврентьев доруобуйа куллубуттар кыргыттар сылдьалларын, күн бүгүн баскетболга 3-4 хамаанданы туруорар кыахтаахтарын эттэ. Нэһилиэккэ ыччаттары үөрэттэрэр фонда тэриллэн үлэлир. Ол курдук талааннаах оҕолорун Москва куоракка тиийэ ити фонда үбүтү үөрэттэрэллэр эбит. Амма улуһун Саҕай нэһилиэтин баһылыгын солбуйааччы Аида Чемецева тылыгар түбэлтэр от үлэтигэр кыттыбыт оҕолорго бириэмийэлэри олохтообуттарын туһунан сонун истилиннэ. Нэһилиэккэ баар спортплощадканы оҕолор бэйэлэрэ туппаллар. Кинилэргэ нэһилиэк дьаһалтата күөс-көмө буолбут. Үөһэ Бүлүү Тамалакааныгар арыгыны атыылыыр дьон дьизэлэрэ умайыт. Ити издээн сорох атыһыттары толкуйга киллэрбит быһыылаах дири нэһилиэк баһылыга Зоя Федорова. Туох да диэбит иһин, Таһара истэстэрэ.Окко бастаабыт ыалларга бирикис быһыытынан дьаһалта олоххо-дьаһахха туттуллар электрискэй техниканы бэлэхтээбит. Кырдыаҕастар эдэрдэргэ араас сүбэ-ама биэрэллэр. Ону аһан эдэрдэр доҕор доҕору үөрэтэр үтүө үгэстэммиттэр. Сүбэлэһэр да боппуруостара элбэх: техника да буоллун, дьиз-уот да буоллун - араас проблема хара баһаам буоллаҕа ди. Саҥа ыал буолар дьон төрөппүттэрэ халыым, эннэ биэрэллэр. Зоя Ивановна халыым, эннэ биэри эдэр ыал материалнай базата бөдөрүүрүгэр тирэх буолар диэн быһаарар. Ыл дьахтар буруйунан араасгар буолларына баайы-дуолу барытын уол ылар. Оттон уол буруйунан ыһыллар түбэлтэтигэр баай барыта дьахтарга барар. Маныха мин РФ граждандский кодекс баарын санатыам этэ туох баар граждандский сыһааннаһылар барыта туох-хайдах буолуохтаахтара барыта онно чопчу суруллан турар. Онон, сууту-сокуону билбэккэ най бардахпытна, били, Ингушетияга элбэх ойохтону кирибигиттэр дьылы нуорманы аһарар балаһыаньаны үөскэтиэхпитин сөп. Оччобуна олохпун өссө түктэри барар кутталлаах.

Бүлүүчүэн да, Түбэчүэн да суоллара тэг. Уратыла диэн Бүлүүчүэн Сунтаартан 160 км. ыраах сиргэ сытар. Онно быйыл орто оскуола базатыгар республикага бастакы техникескэй лицей аһыллыбыт. Оскуолаҕа алмааһы кырылыгырга үөрэтэллэр, онуоха аһаан улуус дьаһалтата 4 станого атыыласпыт. Билигин кырылыахтаах сырьелара бөлөмнөн сыдыар - дири нэһилиэк баһылыга Иван Григорьев. Бу нэһилиэктэн төрүттээх бири бастыг киһилэрэ, билигин Өлүөхүмэ улуһун дьаһалтатын баһылыга Виктор Омуков оскуолага чароит бэлэхтээбит. Норуот күүһүнэн 50 миэстэлээх интернат тутулубут. 12 объектаах «Бүлүүчүэн» диэн туристическай база тутула турар. Тоҕо диэтэргит, Бүлүүчүэн нэһилиэгэ Мирнэй куоратынын олох

ыаллаһа олоҕор. Ол иһин «Алроса» хампаанньа салайааччылары ити турбазага дуоһууа сыһынанан харчы биэриэх буолбуттар. Эбиитин бу нэһилиэккэ саха национальнай галереятын филиала үлэлир эбит.

IV. ТҮБЭЛЭР МИННИГЭС ДА АСТААХ ДЬОН

Семинар кэмигэр дьиз кэргэн экономикатын быыстапката, дьаар-банката үлэлээтэ. Манна араас миннигэс ас, таҥас-сап тардылынна. Ол курдук бастаан Яков Сивцев астаабыт тортарын сэргии көрдүм. Кинигэ курдук «Үлэһит буолбуккунан» диэн суруктаах «Эдэрдэ», «Кинигэ», «Ленивий», «Альбом» — бары тус-туһунан бэрээхэй кулларнай айымньылар. Семинарбыт тематынын сөп түбэһэр «Трезвость и здоровье наших детям и обществу!» диэн суруктаах бисквитинэй, сливочнай арыылаах төрт бэйэтэ икки кубалаах. Киһи ымсытын тардар дьэдьэһинээх «Туясок» уонна хайа бараанын муоһун курдук «Рог изобилия» диэн тортары көрөммүн дьон астыктык да астыылар эбит диэн санаатым.

Саха киһитэ барахсан күндү аһынан эт-үүт буоллаҕа. Светлана Атласова уонна Екатерина Дьяконова остуолга үүт аһылыгын арааһын тарпыттар. Манна ымдаан, үүт, суорат, сүөгэй, күөрчэх, издэҕэй, творог, арыс, сыыр - барыта баар. Итин тэгэ муһуһу дьон кизэн болломтотун Дьяконовтар кыһыл, хара халтаастан, сугунтан оҕорбут барыанналарга тартылар. Маны сэргэ Дыгын Николаевичтаах дьохкара буһарбыт соболорун, оһох иһигэр буспут сордону, лэппиэскэни аһалыттар. Быыстапкага маринованнай таллэй, лечо, туустаах петрушка, тууһаммыт укроп, хонуу лууга, кэһиэрбэлэммит хаппыыста, хаппыыста салаата, горох, фасоль, помидор, моркун, редискэ, упулахан хортуппуйдар, каба-чоктар, хаппыыста, хатарылыбыт дөлүһүн - ас арааһа дэлэйэ диһин диэн! Маны сэргэ Галина Куличкина, Розалия Лукина кырс, хара саһылтан тигиллибит бэргэһэлэрэ, кыһыгы соннор бааллар. Биридэ кэлбит киһи атыылаһаам этэ да харчым суодуттан харгыстанан турдарым.

Ас диэбиккэ дьылы оскуола остолобуйугар тото-хана аһаатыбыт. Сарсыардаагы аһылык да буоллун, эбиэт да буоллун, кизэһэн аһылык да буоллун - үлэһит киһи сүргэтин көтөрөр аһы аһааммыт семинарга олох чаһы курдук үлэлээтибит. Онон, оскуола үлэһиттигэр, нэһилиэк дьонугар барыа махта!

V. ТҮБЭ ҮЧЧАТА

ХОРТУОПҮЙ ҮҮННЭРЭР

Семинарбыт нөҕүө күнүгэр «Түмсүү» ыччат тэрилтэтэ ыспыт хортуппуй бааһынагыгар сырыттыбыт. Саас манна, бакаа I гектары кыайбат сиргэ Константин Федоров салайааччылаах ыччат түмсүүтүн активистара 16 куул сизмэни ыспыттар. Ити саҕалааһын быһыытынан отой да куһаҕана суох. Сизмэни «Түбэ» КП биэрбит. Ону аахсарбыт буолуо дири Константин. Ол инниттэн үүммүт хортуппуй батарыаха наада. Биһиги сылдыбыт күммүтүгэр үүнүүлэрин бакаа хомуйа илик этилэр, сарсын дьарыктаныахпыт диэн эрэннэрибиттэрэ. Үүнүү сорьотун күтэр сизбит этэ. Ол гынан баран Алексей Попов, Константин Федоров бири угу хан көрдөрбүттэрэ хортуппуй сии аҕай үүммүт. Маны батараарга, сорьотун сизмэлииргэ толкуйданаллар. Быйыл саас улуус дьаһалтатын баһылыга А.Н. Ядрев нэһилиэнньэ өтчуоттуу сылдьан хортуппуйгутун батарыахпыт диэн эппитэ, тылыгар туруо диэн уолаттар эрэнэ сыһыллар. Хата, бааһыналар урукку ферма сирэ буолан уоһурдуу бакаа наадата суох курдук. Уолаттар хортуппуйдарын сорьотун почта умуһаар, сорьотун ыалларыгар харайар санаалаахтар, атын кыах суох.

Нэһилиэккэ ыччаттар көдүүтүнэн үлэлээһиннэрэ, хардыта көмөлө сүһүүлэрэ үчүгэйтэн атынга тизэрдэн сатамат. Эдэрдэр түмсүүлэрин актыыбын наардык, кыргыттары эмиз кытыннарар санаалаахтар. Улуус атын нэһиликтэригэр ыччат хамсааһынаҕар үксүгэр кыргыттар эрэ кыттар эбит буоллахтарына Түбэҕэ - бары уолаттар. Атын да нэ-

һиликтэр уолаттара кэтэх хаһаайыстыбаларыттан быыс булан ыччат үлэтигэр кыттыһаллара хайҕаллаах буолуо этэ. Маны таһынан активистар кыһын студенттар көмөлөрүнэн конференция, эдэр ыалларга аһаан конкурс уо.д.а. ыһтар былааннара баһаам.

VI. ТҮМҮКТЭР

Семинарга бэрт элбэҕи иһиттибит, кэпсэтибит, опыт атастастыбыт. Итинник хас нэһилиэк, түөлбө, ыал аайы үлэ-хамнас ытыгыллара буоллар олохпун бэркэ сэргэхсийэ эбит. Семинар түмүктэринэн туох санаалаахпын кылгастык кэпсизм. Чөл олоҕу тутуһар республика тирэх нэһиликтэрэ түмсүүтү тариниэхтээхтэр, кинилэртэн трактордарга сайаапканы генофонда департамента кииннээн тутарыгар этиилэр киридилэр. Нэһиликтэри ГСМ-нан хаачыһыы боппуруоһа эмиз турда. Ити үлэ техникескэй боппуруостара. Оттон дьонно-сэргэни кытары хайдах үлэлиит диэтэххэ манньк этиилэр бааллар. Өлүөхүмэ улуһугар II Нөөрүктэийи оскуолатын психолога нэһилиэнньэ социальнай паспортын оҕорор эбит. Ити нэһилиэнньэ туох кыһалдаларын, психологическай туруга, доруобуйата хайдарын анализтаан үөрэтинни эрэйэр. Нэһилиэк, оскуола аайы оннук үлэһиттэр, сөптөөх компьюттернай техника баар буолбата биллэр, ону быһаардахха сатанар. Эколог-физиомассажист кадрдара тийибэт уонна чөл олоххо үлэни сайынарыыга Таһара дьизэтин үлэһиттэрин кытыннарыахха диэн этинни себүлүү иһиттин. Тоҕо диэтэххэ киһи олоҕо Үрдүккэ, Сырдыкка туһаайылыахтаах, онуоха дулустааһына эрэ киһи арыгыны, табаҕы быраҕан туран дьонно туһалаах олоҕу олоҕорун сөп.

Чөл олоҕу тарҕатыыга араас методика баар. Киһи бэйэтин санаатын дьаарыстырыгар Шичко методу ордуу табыстаах диэн специалисттар бэлэтииллэр. Санаабар, валеологическай хайысханан барар бэрт кутталлаах буолууһу. Манна православнай таһара дьизэтэ орооспуста сөптөөх. Тоҕо диэтэргит, Йоганан кришнаиттар дьарыктаналлар. Кришнаизм төрдүгэр киһи дьон кытары сибээстэһэртэн булгуччу аккаастаныахтааһын туһунан куһаҥан идея сытар, дьэ ол туһугар киһилэр йогалаан сиртэн арыах сантимерт тэйэ сатыылар диэн наука биллэрэр. Эскөтүн биһиги оҕолорбутугар йоганан нөҕүөлээн кришнаизм үөрэтэр үөрэтэр буоллахтарына бу үлэ туохха наадалааҕы диэн сирдээх боппуруос үөскээн тахсар. Эбэтэр кришнаизм үөрэтилитибт буоллаҕына тоҕо йога дэнэрий? - Бу сүрдээх уустук, булкурдаах боппуруоска туһааннаах специалисттар эрэ эппиэт биэрдэхтэринэ сатанар. Ол иннинэ биһиги тохтоуҕун, оҕолорбут өйдөрүн-санааларын бутуйумуоһун. Билигин валеологтар бэйэлэрин да истэригэр хайдыһы бары турар. Валентина Кириллина сэхэргииринэн, анардас Санкт-Петербург куоракка хас да валеологическай оскуола баар, олоҕу тыл-тылга кирибэккэ бэрт былдыһа сылдыаллар. Ол түмүгэр Россия үөрэҕириитин министрствота валеологияга үөрэтэр учууталлар штаттарын сарбыйыта эмиз да сөп курдук. Ити эһигини туохха эмит толкуйдатар дуо?

Үлэһит баҕарар киһи үлэти хаһан, ханна баҕарар булар. Уус-Майа улуһун Звездочка нэһилиэгэр «Драйник» диэн старателлэр артыаллара үлэлир. Кыһыл көмүһү промприбордарынан хостууллар. Сотору руданы переработкалыыр фабрика аһыллыахтаах. Манна үлэлир дьон хамнастара 7-10 тыһ. солк. тэннээр. Тоҕо онно биһиги ыччаттарбыт үлэлири баралара сатаматый? Нэһилиэк баһылыгын солбуйааччы Валентина Балапанова кэспсириинэн онно үлэ биржатын кытта дуогабарынан Чувашияттан тийэ үлэли кэлэлэр. Үлэлиэн баҕалаахтарга суол-иис ороскуота аһаан бири өттүгэр төлөнөр. Интэри-эһиригэр дьон 240 кодунан, 25524 (артыыл кадрга отдела), 25521 (олохтоох рация) телефоннарынан эрийэн ыйыталаһааххытын сөп.

Улууска, нэһиликтэргэ чөл олох фондalaryн тариниэххэтин.

К. ЧЕРЕПАНОВ

(Салгыта, иннин 108 №-гэ көр)

Ити курдук М.С. Амбросьев (ветеринар), Е.Е. Ларионова (зоотехник), В.В. Замятин (огуруотчут), К.Г. Байшев (отчут), Е.А. Протопопов (отчут), П.Г. Сивцев (тракторист), Д.Т. Аргунов уода. ааттарынан бириэмийэлэр олохтоонор үлэлиир ыччат 1991-1996 сс. үлэлиир дьобурун улахан-нык сүтэрбэтэр. Кинилэр үксүлэрэ төһө да харчы кэлбэтин, дохуот кыратын, ыарахаттар элбэхтэрин үрдүнэн рыночной экономика ирдэбиллэрин табатык өйдөөн кыттыһан, күүстэрин холбоон, өйдөрүн-санааларын түмэн үлэли сатаабыттар хайраллаах.

Бу иннинээди сылга ыһы уопсай инэ 5599 гектар эбит, о.и. оройуон КП-р, совхозтар, УПК 4450 гаага, бааһынайдар 129 гаага, нэһилиэнньэ 118 гаага, 2 №-дээх ОПТУ - 6 гаага ыһылаах этилэр. Онон уопсай ыһы кээмэйэ 1993 сылга 896 гаанан аччаабыта.

Автомассына, трактор уматыга 988 тонна, о.э. ааспыт сылга аар 69 тоннанан элбэх кэлбит, о.и. ордук Түбэ, Көбөкөн нэһиликтэригэр элбэх кэлбит. Ордук уустук балаһыанна «Үүнэр» уонна «Хамаҕатта» КП-га үөскээбит. Дьэ ити курдук тыа хаһаайыстыбатыгар оройуон үрдүнэн үчүгэй тэҕэһинэ суох рыночной экономикага кирири ыарахаттар биллэн барбыта.

Тыа хаһаайыстыбатыгар балаһыанна сылтан сыл мөлтөөн испитэ. И.Е. Обутов уонна А. Винокурова тыа хаһаайыстыбатын 1994 сыллаагы түмүгүн ырытан суруйууларыттан көрдөхкө бородууксуйа онгоһуллубта 1993 сыллаагар 12 бырыһыантан ордук таннары түспүт. Ол биричиинэтинэн кинилэр уопсай сектор эстиитинэн туорахтаах культура ыһы сирэ, сүөһү ахсаана биллэрдик аччааһына буолар диин ааһаллар. «Хас эмэ көлүөнэ хара көлөһүнүнэн мунууллубут баайдуол «чыпчылыыах» икки ардыгар ый ыһыага буолара хомолтолоох!» - диин И.Е. Обутов суруйар. Т/Х-гар таннары түһүү биир сүрүн биричиинэтинэн хомойуох иһин, бу «уларыта тутуу» кэмигэр, «демократиянан сирэйдэнэн дьон өйө-санаата чааһынайга аһара охтуута күүһүрэн иһиитэ буолан иһэр. Ол түмүгэр чааһынай бааһынай хаһаайыстыбаларга хортуппуй, огуруот аһын ыһыта көнөтүлүбүт үрдүнэн, туорахтаах культура ыһытын сирэ 1994 сыллаагар 122 гаанан аччатыллыбыта. Ыһыллыбыт да бааһыналарга сөптөөх агрономическай үлэ барбата, холобур, урукку «Хатын Арыы» совхоз бааһыналарыгар минеральнай уогурудуу, сыарҕа да органическай уогурудуу киллэриллибэтэхтэрэ хас да сыл буолла, хаар типтэриитэ, сиик саптарыта ыһыллыбат. Ыһы үксэ сааскы хорутуунан ыһыллар буолла, ол да хойутаан сир сиигин куоттаран баран ыһыллар буолбута. Техника үлэҕэ тахсыта мөлтох, алдьаһыны элбэх, саппаас чаас дэлэчи кестүбэт.

Манньык үлэ түмүгэр (1995 юбилейдаах) сылга ортотунан улуус үрдүнэн туорахтаах культуранан биир гааттан 3 цн. эрэ үүнүү кэлбитэ. Уопсай сектордар (КП) ысыт сирдэрин 60% олох да хомуллубакка сотуллубута. Хортуппуй 1 гааттан ортотунан 43,5 цн., хаппыста - 74 цн., моркуоп, сүбүөкүлэ 22,5 цн. эрэ ыһыллыбыта. Урут өссө колхоз саана 4 тыһ. гаага ыһан баран туорахтаах культура 1-дии гааттыттан 20-22 цн. тийэ үүнүүнү ыһаллара. Ол саана техника арыах, үксэ келелии күүһүнэн үлэ бара. «Чэ быһата киһи кэлэйэр» - диин суруйар И.Е. Обутов.

Сүөһү иитиитэ. Техника чааһынайга ыһыллытынан, дьон үлэҕэ сыһыана да уларыытыннан кэлин сылларга оттооһун тэҕэһин да, хаачыстыба да өттүнэн улаханньык мөлтоо. Ол түмүгэр 1994-1995 кыстык сылыгар улуус үрдүнэн 794 ынах сүөһү, о.и. саҥа төрүүх 17% туһата суох көннүүнэн өлбүт. Аны сүөһүнү уоруу элбээн эрэр. Ити дьыл арай «Үөдэй» КП уонна «Көбөкөн» КП эрэ этингэ туораабыттар. Сүөһү көннүүнэн өлүүттэн оччоттоо харчынан 1,6 млрд. солкубайынан улуус үрдүнэн ночноот тахсыбыта.

Үүтү ыһын боппуруоһа олох мөлтоон иһэр, учуота да эмиз

мөлтоо. 1995 с. биир фуражнай ынахтан «Үөдэй» КП (дир. А.Н. Ядрев) 2154 кг. үүтү ыабыт буоллаһына, «Көбөкөн», «Никольская» КП нэһиэлэ 1500 кг. кэрингэ үүтү ыабыттар, Салбанга биир ынахтан 1190 кг. үүтү ыабыт буоллаһына, таастаахтар чэй да үүтүн ыабахтара. Аны туран «Үүнэр», «Маймаҕа», «Бөтүн», «Түбэ» КП ынахтарын сайын иккис аҥарыттан уолларан кэбиспиттэр. Дьэ ол түмүгэр 1995 с. үүккэ 3 мөл. солк. ночноот тахсыбыт.

Хойутаан бара, «өлөр өлбүтүн кэннэ» диэбиккэ дьылы дьэ өйдөнөн бырабыталыстыба тыа хаһаайыстыбатын өрө көтөҕөр аатыран 641 мөл. солк. до-

мольскай», «Таастаах», «Көбөкөн», М. Аммосов аатынан совхозтарга ааспыта. Ити түмүгэр оройуон үрдүнэн 2281 ынах сүөһү, 356 сылгы көннүүнэн өлөн барыта 6,2 солк. ночноот тахсыбыта.

1993 с. от ыйын 1 к. туругунан оройуонга 12 КП, 3 совхоз, 1 учебнай хаһаайыстыба баара, бааһынай хаһаайыстыба диин ааттанааччы 101 буолбута. Кинилэр уопсайа 4703 га сиригэр ыһылыны ыһыттар, о.и. 2255 гаага туорахтаах культураны, 609 гаага хортуппуйу, 81 гаага араас огуруот аһын, 1758 гаага күөх үүнээйини ыһыттар. Манньык дьалхааннаах дьаһаллартан туһамыттар, кураанах куолуһут-

Дьингэр совхознай систиэмэҕэ үлэ дьисциплиинэ сатарыйыта, онгортон таһаары мөлтооһун эрдэттэн биллибитэ. Кини онгортон таһаар бородууксуйата нэһилиэнньэ ахсаан өттүнэн эбиллиитинэн, кини тыа хаһаайыстыбатын бородууктатынан (этинэн, арыһан, үрүн аһынан, хортуппуйунан, огуруот аһынан уода. ситэ хаачыыбат буолан испитэ, нэһилиэнньэ күннэтэ тыа хаһаайыстыбатыгар наадыйар бородуукталарын соҕуопкалааһын былааннара туолбат, маһаһынар атыга тахсыта ыраан, учарат, нуорма олохтонуута сир аайы үөскээн барбыта.

эх теплицада огуруот аһын олордон 154,3 тн. үүнүүнү ыһыттар. Ордук тэҕэһиннээхтик Ленскэй, Хатын Арыы нэһиликтэрэ үлэ-лэббиттэрэ, кинилэр хас 1-дии кв. м. сиртэн 10-нуу кг. үүнүүнү ыһыттар.

1991 с. РПС 10 нэһиликтэ 4 тыһ. хаас оҥотун, 18,3 чопууска-ны атыһаабыта. Оттон ити сыл совхозтар нэһиликтэринэн сүөһүтэ суох эдэр ыалларга чэп-чэтиллибит сыананан 775 төбө ынах сүөһүнү уонна сибииннэ оҥотун атыһаабытара. Холобур, Хатын Арыыга 143, Нам селотугар 62, Хамаҕаттага 38, I Хомустаахха 37 ыаллар сүөһүлэммиттэрэ. Ити түмүгэр РПС маһаһынар-ыгар 177 сибииннэ өлөрүллэн 18 тн. эт туттарыллыбыта. Ити сыл хортуппуйу ааспыт сылга 297 гааттан 376 гаага элбэтин олордубуттара, огуруот аһын 59 гааттан 72 гаага тизрпиттэрэ. Ити иһиттэн чааһынайдар 29 гааттан 69 гаага тийэ улаатыннарбытара.

Улуус нэһилиэнньэтэ 1995 с. туругунан эккэ бэйэтин хаачымыт курдук, ол эрээри үүккэ, арыһа 70%, сымыкка 30% да кыайбат бородууксуйа ыһыллыбыта. Маһаһынар аны эт, үүт-ары, хортуппуй, огуруот аһа атыһаамаат. Нэһилиэнньэ аны бэйэтин бэйэтэ хортуппуйунан, огуруот аһынан хааччынан уонна ылар бородууксуйатын 30% кэригин таска атыһылар буолбута.

Уопсайынан, экономической ааһы түмүгүтүн көрдөхкө, Нам улууһа сиртэн ыһыллар бородууксуйага син барыһаах курдук эбит, ону сүөһү иититин ночноот сизн кэбихэр курдук. Ол түмүгэр рыночной экономика бу ааспыт сылга ыһыллы-тобуллуу, таннары түһүү пятилеткатынан буолар.

1996 с. тохсунньу 1 к. туругу-

«Энсиэли хочотугар» кинигэ салгыта

XX-с үйэ бүтэһик уон сыллара

тар улуус да, республика да үрдүнэн арыһа суохтара хаһыаттартан иһиллэр этэ.

Дьэ ити түмүгэр Нам улууһугар сүөһү ахсаана сылларын хамсааһына (төбө) манньык буолбута: (1 таблица)

Ол иһиттэн совхозтар, обще-

Ол иһин үөһэттэн кэлэр ыйы-ыларга ологуран өссө 1991 с. тохсунньу 8 к. райсовет исполкома «Чааһынай хаһаайыстыбаны сайыннаран, тыа хаһаайыстыбатын бородуукталарын үрдэтиигэ олохтоох сэбиэттэр ыһтар сүрүн үлэлэрин хайысхалара» диин боп-

(1 таблица)	Сылынан	Улуус үрдүнэн ынах сүөһү	о.и. ынага	Сибииннэ	Сылгы барыта	о.и. биэтэ	Кролик	Көтөр
1991	24904	8848	4499	11878	6589	1029	—	—
1992	25490	9014	5051	11862	6453	756	—	—
1993	24857	9369	3733	11030	6465	1664	—	—
1994	21616	7772	3613	9610	6054	982	5747	—
1995	19530	6915	3569	8297	5267	645	5664	—
1996	15577	5881	2625	7929	5291	—	3625	—
1999	13168	5070	1469	6647	3774	207	6138	—
2000	13668	5370	2004	6947	—	—	—	—

ственной, государственной унитарной, холбоһуктаах предприя-тиелар бас билилэригэр: (2 таблица)

пуруоһу көрөн, сүөһүтэ суох ыал-лар сүөһүлээһини, оттуур сиринэн хааччылыыны, техниканан көмөлөһүүнү, тутуу маһынан, араас матырыяалынан, эбии

нан тыа хаһаайыстыбатын бородууксуйатын онгоһуутунан дьарыктанар хааччактамыт эпизитинэстэх 10 табаарыстыба, 3 со-

(2 таблица)	1991	17302	6314	199	9770	5291	—	—
1992	11334	4004	109	6690	3537	—	—	—
1993	2355	960	89	1837	1114	—	—	—
1994	2015	705	60	2124	1269	—	—	—
1995	1528	572	30	1646	513	—	—	—
1996	535	255	60	1111	675	—	—	—

Ол оннугар «бааһынай (фермерскэй) хаһаайыстыбаларыт» диин ааттанааччыларга сүөһүлэрин ахсаана сылларын манньык буолбута: (3 таблица)

сүөһү аһылыгынан, сибииннэ, көтөр атыһааһын тэрийэр ода. наадалаах боппуруостары көрөн нэһиликтэринэн чопчу дьаһалларга уураах таһаарыт-таах этэ.

вхоз, 1 УПХ уонна 232 бааһынай хаһаайыстыбалара бааллара. Быйыл улуус үрдүнэн онгортон таһаар үлэ эйгэттигэн барыта 413 киһи тэйбит эбит буоллаһына, онтон тыа хаһаайыстыбатыттан 140-на тиксэр. Ити 1996 сылга.Кэ-

(3 таблица)	Ынах сүөһү	о.и. ынага	Сибииннэ	Сылгы барыта	о.и. биэтэ	Кролик	Көтөр
1991	132	32	44	26	13	—	—
1992	366	120	191	124	65	46	—
1993	1302	444	406	478	298	174	589
1994	1512	503	572	520	348	63	354
1995	1879	679	627	646	405	106	—
1996	2685	1017	449	1087	720	—	241

Чааһынай, (кэтэх) хаһаайыстыбалар, ыаллар бас билилэрэ: (4 таблица)

Онон сэбиэскэй былаас чааһынай хаһаайыстыбанан олох дьарыктамат этэ диир сыһаа буо-

лихтээх 1997 сылга өссө 290 киһи үлэттэн босхолоноро күүтүллэр («ЛС» 10.05.96) хаһаайыстыбалар

(4 таблица)	1991	7470	2502	4153	2025	1251	1029	—
1992	8567	2947	4676	2035	1268	710	—	—
1993	9984	3777	3201	2383	1583	1490	6631	—
1994	9851	3513	2981	2365	1565	919	5393	—
1995	9716	3484	2904	2055	1526	539	5664	—
1996	10859	4094	2116	2739	1954	—	3384	—

Дьэ ити курдук XX үйэ бүтэһик уон сылыгар Нам оройуонун тыатын хаһаайыстыбатыгар рыночной экономика сағаламмыта, сирдин, сүөһүлүүн, техникалы-ын барыта чааһынай хаһаайыстыба бас билиитигэр тарҕаныта 1991-1996 сылларга маассабай-дык барбыта.

луо. Ити ғынан баран чааһынай, кэтэх хаһаайыстыбаны тэрийи, өйөөһүн хойутаан (1988-1991 сс.) сағаламмыта кырдык. Ити уура-ахтар тахсыбыттарын кэннэ хам-сааһын баар буолбута. Холобур, 1990 с. 4135 ыал 135,5 га хортуп-пуй ыһан 627,2 тн. үүнүүнү хомуй-бута, 3317 ыал 10364 кв. м. иннэ-

техниканан хааччылыылар аһара мөлтообута. СХТ эстэн аны техника өрөмүөнүнэн ким да дьарыктамат буолбута.

(Бүтүрүтэ бэчээттэннэ)

«РФ СЭБИЛЭНИИЛЭЭХ КҮҮСТЭРИГЭР БАЙЫАННАЙ СУЛУУСПАҒА ГРАЖДАННАРЫ ҮНГҮРҮҮ ТУҢУНАН» НАМ УЛУУХУН БАЙЫАННАЙ КОМИССАРЫН БИРИКЭЭНЭ

2000 с. балаган ыйын 8 к.

№ 114

Нам сэл.

1. «Байыаннай эбээһинэс уонна байыаннай сулууспа тустарынан» РФ сокуонугар олохуран 2000 с. алтынньы 1 күнүттэн ахсынньы 31 күнүгэр диэри Саха Республикатын Нам улуухун территориятыгар Российской Федерация Сэбилэниилээх Күүстэригэр байыаннай сулууспага гражданнары ыгырыы ытыллар.

2. Нам улуухун призывной учаастагар ыгырыы күн 18-рын туолбут 1982 с. төрүөх бары граждандар, ону тэнгэ араас биричиинэлэринэн ыгырыллар тохтотуллубут уонна урукку өттүгэр байыаннай сулууспага ыгырылла илик 1973-1981 сыллаагы төрүөх граждандар кэлиэх тустаахтар.

3. РФ Сэбилэниилээх Күүстэригэр байыаннай сулууспага ыгырыллар бары граждандар Нам сэл. Ойуунускай уул. 8 №-гэр баар призывной учаастакка бэбискэлэргэ ыйыллыбыт күнгэ итиэнэ чааска булгуччу кэмигэр кэлиэх тустаахтар. Байыаннай сулууспага ыгырыы туһунан бэбискэни туһатах ити сыллардаагы төрүөх граждандар 2000 с. алтынньы 2 к. байыаннай комиссариатка туһулуур докумуоннарын илдьэ кэлэр эбээһинэстээхтэр.

4. Байыаннай сулууспага ыгырыллар саастаах бары дьоннор Нам улуухун территориятыттан быстах кэмгэ барбыт буоллахтарына уонна быстах кэмгэ Нам территориятыгар кэлбит дьоннор тустаах олоһор сирдэригэр учуокка турар байыаннай комиссариаттарыгар призывной комиссияны барарга кэлиэхтээхтэр.

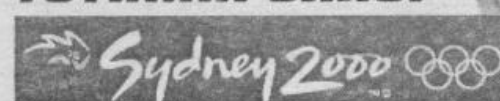
5. Байыаннай сулууспага ыгырыыга кэмигэр кэлбэтэхтэр эбэтэр призывной учаастакка кэлэртэн куотунааччылар билинги сокуонга сөп түбэһиннэрэн эппиэтинэскэ тардылаллар.

6. «Байыаннай эбээһинэс уонна байыаннай сулууспа тустарынан» сокуонга олохуран предприятиелар, тэрилтэлэр, акционернай обществолар уонна үөрэх заведениеларын салаааччылары үлэттэн уонна үөрэхтэн ыгырыыга бэбискэ түһүтүт граждандары босхолуур эбээһинэстээхтэр, командировкага сылдьар буоллахтарына төттөрү ыгырыахтаахтар уонна киһилэр призывной учаастакка кэмигэр баар буолууларын хааччыйахтаахтар.

Нам улуухун байыаннай комиссара А.А. ЕРШОВ

Олимпийской оонньуулар – 2000

КҮРЭХТЭННЭЛЭР ТЭТИМИРЭЛЛЭР

Илэрээ күн, балаган ыйын 19 күнүгэр Сиднейгэ ытыллыа турар XXVII олимпийской оонньууларга 15 комплект наараадалар оонньоннулар.

Фехтование. Маньаха Россия иккис кыһыл көмүс мэтээлин ылла! Эмиэ - шпага! Карина Азнавурян, Оксана Ермакова, Татьяна Логунова уонна Мария Мазина састааптаах шпажистар хамаандалара Сиднейгэ тэниэһин булбата.

Спортивный гимнастика. Кыһыл көмүс мэтээли румыннар туран биэрдибит. Биһиги гимнасткаларбыт 0,205 баалынан хотторон иккис буоллулар. Боруонса мэтээлгэ кытай кыргыттары тигисти-лэр.

Харбааһын. 100 м. харбаа-

һынгы Попов уонна Пиманков финалга табыстылар! Бу көрүнгэ финал күрэхтэһиитэ сэрэдэ буолла.

Остуол тенниһэ. Оксана Куш Бразилия спортсменкатын кыайда. **Ыарахан атлетика.** Үрүҥ көмүс мэтээл ылыллар ситиһилиннэ. Россиянка Валентина Попова икки көрүнгэ 235 кг. көтөрөн иккис буолла. Аан дойду рекордун олохтообут китаянка Чен Сяомин чемпионнаата, үһүскэ Греция спортсменката табыста.

Волейбол. Эр дьоннор күрэхтэһиллэригэр биһиэһинэрэ америка-нецтары кыайдылар.

Баскетбол. Биһиги спортсменнарбыт Испания сүүмүрдэммит хамаандатын 71 : 63 ахсаанынан

кыайда. Биһиги хамаандабытыгар саамай элбэх очкону Сергей Чикалина аадыла.

Харбааһын. Биһиэһинэрэ финалга табыстылар. 4 x 200 эстафетага көҕүл стилинэн харбааһынгы Андрей Капралов, Алексей Егоров, Сергей Лавренев уонна Дмитрий Чернышев састааптаах хамаандабыт ахсыһынан кэлэн финалга табыста.

Теннис. Евгений Кафельников Коста Рика спортсменын кыайда. Анастасия Мыскина Греция спортсменкатын хотто.

Академический эрдниингэ биһиэһэ бастакы ситиһин баар. Биһиги спортсменкабыт Юлия Александрова бастакы киирсиигэ кыайылыах табыста. Онон кини биридүүлээн эрдниингэ полуфиналга табыста.

Балаган ыйын 19 күнүгэр тургунан дойдулар баччалы мэтээли ылыллар (бастакы сыһыппара кыһыл көмүс, иккис - үрүҥ көмүс, үһүс - боруонса): АХШ - 7, 6, 5; Австралия - 6, 5, 6; Кытай - 6, 2, 7; Франция - 5, 6, 2; Япония - 3, 3, 1; Италия - 3, 2, 3; Нидерландылар - 3, 1, 1; Россия - 2, 4, 3; Германия - 2, 3, 2; Украина - 2, 3, 0.

(Интернет матырыйааларынан)

ИДЬУО ИИТИИННЭРЭР УОРУЙАХТАР ОЛУСТААН ЭРЭЛЛЭР

11.9.2000 с. 11 ч. 30 м. «Хотой» маҕаһын прилавогыттан гр-н Дьячковская Н. Н., 1977 с. төрүөх, 50 солк. ылбытыгар холубунай дыала көбүтүлүннэ.

12.9.2000 с. Биллибэт дьоннор Ойуунускай уулуссатыттан «Минскэй» мотоциклы уордулар. Бэрэбэркэ ытыллар.

Эмиэ ити күн Хамаҕаттан Проконьев И. В. быһаһынан анньыллан, хирургическай отделениегэ киирдэ. Буруйдаах Петров В. Г. тутулуна, холубунай дыала көбүтүлүннэ.

13.9.2000 с. Биллибэт дьоннор Ленин уулуссатыгар түннүгү алдьатан киирэн, 2000 солк. сыаналаах икки кассеталаах «Електра» магнитофону уордулар. Көрдөөһүн ытыллар.

Эмиэ ити күн ити уулуссага форточканы алдьатан киирэн, уопсайа 1500 солк. «Романтик» магнитофону уонна «Денди» приставканы уордулар. Силиэстийэ барар.

14.9.2000 с. Үөдэйгэ 2 — 3 саастаах бургунаас өлүгүн тобоҕо

көһүннэ. Бэрэбэркэ ытыллар.

Эмиэ ити күн Салбаҥ олохтооҕу Биллюкин И. И. кырбана. Буруйдаах Хамаҕатта олохтооҕу Эверстов П. Г. чуолкайданна. Холубунай дыала көбүтүлүннэ.

Эмиэ ити күн биллибэт дьон Хамаҕаттаа оҕо садын түннүгүн алдьатан киирэн, видеомагнитофону уонна музыкальнай киини сойботтулар. Силиэстийэ ытыллар.

15.9.2000 с. 1-кы постка ВАЗ-2108 массыынаы көрүүгэ үс куул үүнээйи көһүннэ. Хаһаайынара: Губарев С. В. Дьоккуускайтан, Малыгин Д. А. Алдантан, Зубрин А. В. Дьоккуускайтан, Александров К. О. Аллараа Кураанахтан. Холубунай дыала тэриллиннэ.

16.9.2000 с. Даадарга икки мэндиэмэннээх дьиз үрдүттэн сууллан, 1938 с. төрүөх оһолтон өлө.

17.9.2000 с. Хатырык — Нам трассатыгар, Кыһыл Дэрэбинэ таһыгар, Обуовы түөрт уол саба түһэн кырбаатылар, массыына-тын аккумуляторын уонна саппа-

ас келөөһөтүн халаатылар. Буруйдаахтар чуолкайданналар: Ефимов С. К. Аппааньыттан, Матвеев А. М. Фрунзеттан, Соловьев В. И. уонна Петухов Н. И. иккизи Аппааньыттан. Силиэстийэ ытыллар.

Эмиэ ити күн эмиэ түннүгү алдьатан, библиотекага киирэ сырыттылар. Бэрэбэркэ ытыллар.

Эмиэ ити күн Харыйалаахха Кондратьев С. И. иччитэх дьизэ ыйаан өлө. Баара-суоҕа 21 саастаах.

Нам с. түннүгү устан киирэн, уопсайа 33 тыһ. солк. тахсалаах «Самсунг» телевизоры, компьютернай монитору, мутонавай истээх сонун, эр киһи уонна дьахтар норковай бэргэһэлэрин, дьахтар демисезоннай норковай сэлээһин уордулар. Силиэстийэ ытыллар.

Алкоголы утары законодательствон кэһэн, 35 граждандар аҕалылына.

Кыра күлүгээннээһин иһин 18 граждандар административнай эппиэтинэскэ тардылына.

ГИБДД линиятынан 22 боротокуол толорулуна, о. и. 6 итирик суоппар, ыстарааптары сиргэ 9 техника туруорулуна.

Нам — Дьоккуускай кыраныс-сатыгар социальнай көмүскэл коллективиттан уратылар бары дьуурустубалаатылар.

Отгон Үөдэй — Кангаласс кыраныс-сатыгар Аппааньыттан «Сайды» ООО-тан уратылар дьуурустубаҕа тахсыбатылар.

КУОБАҔЫ БУЛТААҔЫН БОЛДЬОҕО

Саха Республикатын правительствотын 01.09.2000 1292 №-дээх дьаһалыгар олохуран, нэһилиэһинэс көрдөһүүтүн учуоттаан манныгы дьаһайабын:

1. Күүһүнү кэмгэ улуус территориятыгар куобаҕы бултааһыны балаган ыйын 23 күнүттэн алтынньы 9 күнүгэр диэри көҕүлүүргэ.
2. Улуус территориятыгар мас көтөрө аҕыйаһынан сибээстээн итхэри бултааһыны боборго.
3. Республикага булка олохтоммут быраабылалары бултуур кэмгэ кытаанахтык тутуһалларын уонна ыһаахтаах кыыллары бултааһынгы мораторий биллэриллибитинэн итилэри бултуур булгуччулаахтык булларын тустарынан нэһилиэһинэс сэрэтэбит.
4. Бу дьаһал туолуутун хонтуруоллааһыны айылҕа харыстабылын улуустаагы инспекциятыгар (Ермолаев Ю. П.) сүктэргэ.

Улуус баһылыгы И. солб. А. Бочкарев

БИЛЭРИИЛЭР-РЕКЛАМА

Продается ВАЗ-21061 1991 г.в. Обращаться: с. Нам, ул. 8 марта, 5 (уч. Север).

Сниму квартиру в районе маг. «Юбилейный». Тел. 22-2-46, 21-5-52.

Семья снимет частный с отоплением дом или квартиру. Желательно на 3, 5 лет. Оплата по договоренности. Тел. 21-6-89 после 7-ми вечера.

Нам селотугар чааһынай 7 x 9 м. иэннээх гаастаах, булуустаах, хотонноох дьиз атыыланар. Сыаната 80 тыһ. солк. Билсэр тел. 21-5-04.

Ньирэйдээх ыана сылдьар ынах атыыланар. Тел. 25-7-54.

Продаю 2-комнатную квартиру в село Намцы, центральное отопление, газ, центр. Тел. 26-1-70.

Продается мультимедийный компьютер для дома и офисов AMD K6-2-350 3D/32 Mb RAM/видеоускоритель 3Dfx Voodoo3/HDD 1,1 Gb/FDD 3,5" + клавиатура + мышка + джойстик Genius MaxFire G-08 + монитор 14" + CD-ROM 32x + звуковая карта 16bit + колонки Genius + цветной струйный фотопритер EPSON Stylus PHOTO 750 (A4, 144dpi) + 5CD. Все за 25000 руб. Тел. 21-8-04.

Үөдэй орто оскуолатыгар 2000-2001 үөрэх дьылыгар суһаллык французскай, английскай тыл учуутала наада. Дьэһэн хааччыллаллар. Үлэлиэн баалаахтар 2-50-93 телефонунан билсэргитигэр.

ПОЛОЖЕНИЕ

о проведении улусного оздоровительного бега

Цели и задачи:

- воспитания в детях потребности к здоровому образу жизни;
- популяризация бега среди населения;
- привлечение внимания общественности улуса, наслегов и сел.

Сроки и место проведения:

Пробег проводится 24 сентября 2000 г. в с. Нам, а также в наслегах и училищах НУСР, НПУ.

Порядок проведения пробега:

Пробег в с. Нам будет проходить с площади М.К. Аммосова

* старт для общеобразовательных школ, НПУ будет дан в 10 ч. 00. Финиш у поста ГИБДД;

* старт для начальных школ вместе с родителями будет дан в 10.00 ч. Финиш возле остановки НПУ;

* старт для семей будет дан в 10.00. Финиш у поста ГИБДД;

* старт для предприятий и учреждений будет дан в 10.00. Финиш у поста ГИБДД.

Маршрут пробега ул. И. Винокурова, Советская, С. Платонова, Ленина (маршрут пробега на местах разрабатывается администрациями наслегов и школ).

Биригэ үлэлиир дьүөгэбитигэр 5 №-дээх «Кэскил» датсад үлэһитигэр Стручкова Наталья Николаевнага, кэргэнигэр Русланга, уолларыгар Германига таптыыр убайдары Нам улуухун госсельтехнадзорун кыл. инспектора	СТРУЧКОВ Спартак Борисович
соһумардык өлбүтүнэн динирг кутурбаммытын тиздэбэт.	Биригэ үлэлиир дьүөгэлэринг
Тыа хаһаайыстыбатын управлениетыгар биригэ үлэһитигэр табаарыстары Нам улуулунаагы инспекция начальнига - республика правительствотын иһинэн Лягостехнадзор кылаабынай инженер-инспектора, үлэ ветерана, полковник	СТРУЧКОВ Спартак Борисович
соһумардык суох буолбутунан уолдартыгар, кийиттэригэр, сизэнэригэр, чугас аймах-билэ дьонноругар динирг кутурбаммытын тиздэбэт.	Терютин, Бочкарева, Мордосов, Федотов, Сивцев, Еремеев, Стручков, Винокуров, Эверстов, Петрова, Мохначевская, Павлова, Егорова, Суздальовтар
Кырдыбас эдэһиниит	ШАМАЕВА Матрена Григорьевна
үлүн ыарахан ыарыттан ылдыан өлбүтүнэн кэргэнигэр Никифор Никифоровичка, өбөлүругэр Линага, Мусьяга, Гришага, Никага динирг кутурбаммытын тиздэбэт.	Екатерина Григорьевна, Гриша Петровтар
Намнаагы алмааны кырылыыр завод коллектива бэйэтин үлэһитигэр Шамаева Марфа Никитиһага ийэтэ, өбөлүругэр эбэлэрэ	ШАМАЕВА Матрена Григорьевна
ыарахан ыарыттан өлбүтүнэн динирг кутурбаммытын тиздэбэт.	Дмитрий Алексеевич
Таптыыр аҕабыт, эһэбит, хос эһэбит, Нам улуутун бочуоттаах граждандына, колхознай-совхознай тутуу ветерана, советскай-партийнай үлэһит, партия ветерана, II Хомуустаах олохтооҕо	НИКИТИН
6. дь. балаган ыйын 17 күнүгэр 88 сааһыгар ылдыан өлбүтүн бери аймактарбытыгар, билэр дьонугар диниргик курутуулар туран биллэрэбит.	Дмитрий Алексеевич
Муоматтан, Намтан, II Хомуустаахтан, Хамаҕаттантан өбөлүгө, сизэнэрэ, хос сизэнэрэ	НИКИТИН
Улуус дьаһалтата, социальнай көмүскэл управлениета уонна ветераннарын сэбиэтэ Нам улуутун Итык киһитэ, колхознай-совхознай тутуу ветерана II Хомуустаах нэһилиэтин олохтооҕо	Дмитрий Алексеевич
бу дьыл балаган ыйын 17 күнүгэр 88 сааһыгар өлбүтүнэн өбөлүгүгэр, сизэнэригэр, хос сизэнэригэр динирг кутурбаммытын тиздэбэлэр.	НИКИТИН
Совет, правление, профком и совет ветеранов выражает глубокое соболезнование Остапову Е.А. по поводу скоростной кончины любимой матери	КАРЫТНИКОВОЙ Веры Ивановны.
	Коллектив Намского УПО
Убаастыыр дьоммутугар Марфа Гаврильевна Степановага, Римма Алексеевна Соловьевага, Александра Алексеевна Малгинага таптаалах эдэһини, ийэлэрэ Суотту олохтооҕо	ПАРИКОВА Роза Гаврильевна
үлүн ыарахан ыарыттан өлбүтүнэн динирг кутурбаммытын тиздэбэт.	Е. Неустроева, Винокуровтар, П. Шелковникова, Е. Зырянова

РЕДАКТОРЫ СОЛБ. Г.К. ЭВЕРСТОВ

ОТДЕЛЛАР: информация, сурук, төрүт культура, иллюстрация уонна реклама (секретариат) — 21496; бухгалтерия — 21332; факс — 21332; «НАМ» ТРК — 21632; редакционный издательская система — 21141

Төрүтүн таһаарааччылар: СР Правительствота, Нам улуухун дьаһалтата, редакция коллектива. Маасабай информация средствлары туһунан РФ Сокуоннарын тутуууну хонтуруоллуур уонна регистрациалыыр РФ бэчээккэ Госкомитетин СР региональной управлениетыгар регистрациаламмыт нүмэрэ — Я 0085.

Сурукка ааккытын-суолугун, үлэритин, дьизит аадырыһын чопчу ыйын. Автор этэрэ хаһыат санаатыннын мэлдьи биир буолат.

“ЭНСИЭЛИ” - Нам улуухун хаһыата.

678380, Саха Республика, Нам с., Октябрьскай уул. 1. E-mail: editor62@sakha.ru

Талылынна уонна таһылынна “Энсиэли” хаһыат редакционнай-издательскай систематыгар. Хаһыат Дьоккуускайга “Сахаполиграфиздат” НИИП бэчээттэннэ, Орджоникидзе уул. 38. Формата А3. Кээмэйэ 1,0 бэчээт. лис. Индекс — 54889. Тиража — 2116 Бэчээккэ илии баттанна — 12:00 ч. 20.09.2000 Сааһын №-рэ — 108